

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО БЛАГОПОЛУЧНУ ЛЮДИНУ

Дроздова Марина Анатоліївна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Проблема психологічного благополуччя є особливо актуальною у сучасному, сповненому постійних стресів світі. Але, не зважаючи на закономірне прагнення кожного до благополуччя, останнє – завжди суб'єктивне. Таким чином, важливим стає дослідження індивідуальних і особливо соціальних уявлень про даний феномен (адже останні часто виступають своєрідними життєвими орієнтирами).

У вітчизняній та зарубіжній психології вже існують окремі розробки з даної проблематики. Так, було з'ясовано, що уявлення про суб'єктивне благополуччя обумовлені рівнем його вираженості в особистості. Наприклад, люди з низьким рівнем суб'єктивного благополуччя уявляють благополучну людину доброю, впевненою в собі, життєрадісною; такою, що слідує і піклується про власне здоров'я, має міцну і благополучну сім'ю, займається саморозвитком і прагне бути значущою для близьких. Респонденти з середнім рівнем суб'єктивного благополуччя вважають, що для благополучної людини важливо отримати освіту, бо це дозволить їй мати хороший матеріальний достаток і спілкуватися з друзями. Нарешті, особи з високим рівнем суб'єктивного благополуччя благополучну людину описують як успішну й позитивну, що повинна постійно займатися саморозвитком і мати гарну роботу [2]. В дослідженні О. Машарської визначена крос-культурна специфіка буденних уявлень про благополуччя. Зокрема, структура уявлень про благополуччя російських студентів була утворена наступними факторами: сфера сімейного життя; сфера навчання (освіти); власний престиж; альтруїзм; задоволеність стосунками з друзями, проведенням дозвілля та теперішнім; оптимізм; гроші; духовне задоволення. До структури уявлень про благополуччя американських студентів увійшли фактори: збереження індивідуальності; фізичне та психічне здоров'я; проведення дозвілля; матеріальне становище; сфера сімейного життя; трудова діяльність; оптимізм; стосунки з друзями. Нарешті, структуру уявлень щодо благополуччя білоруських студентів утворили: сфера професійного життя; матеріальне становище; стосунки з друзями; стан здоров'я; місце в суспільстві; духовне задоволення; альтруїзм; сфера навчання та освіти; оптимізм; проведення дозвілля; розвиток себе; задоволеність минулим [3]. О. Вернік та О. Павленко виявили трифакторну модель уявлень про благополуччя серед вітчизняної студентської молоді, яка включала компоненти «задоволеності», «комфортності» та «правильності» власного життя [1]. Зазначимо, що у цьому дослідженні був використаний метод семантичного диференціалу, який

передбачає роботу досліджуваних із задалегідь заданими дескрипторами. Натомість, ми вважаємо, що застосування асоціативних технік дає можливість глибше розкрити семантичний зміст соціальних уявлень.

Метою авторського емпіричного онлайн-дослідження стало виявлення семантичної специфіки соціальних уявлень сучасної молоді про благополучну людину. Вибірку склали 226 студентів Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (Україна). З них 85% – жіночої та 15% – чоловічої статі. Переважання дівчат у вибірці пояснюється фаховою спрямованістю респондентів (більшість були студентами спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота» та «Філологія»). У дослідженні (червень 2021 р.) використано асоціативний тест – студентам пропонувалося до поняття «благополучна людина» написати одну або декілька асоціацій, що першими спадають на думку. Обробка відповідей здійснювалася шляхом методу контент-аналізу. Виділені смислові групи відповідей (із частотою не менше 10%) розглядалися нами як соціальні уявлення досліджуваних.

Загалом було отримано 366 асоціацій. Більшість із них ми розподілили за чотири основні смисловими групами. Перша (**«Людина з певними особистісними особливостями»**; 30,9%) включала різні характеристики, які ми поділили на наступні підгрупи: гармонійна (**«гармонійна»**, **«гармонія»**, **«яка знаходиться в гармонії з собою та світом»**, **«душевний спокій»**, **«людина, яка знайшла себе в житті, своє покликання та місце»** тощо); спрямована на розвиток (**«самореалізована»**, **«шукає себе або знайшла»**, **«постійно займається саморозвитком»**, **«інтелектуально та духовно розвинена»** і т.ін.); інтелектуальні особливості та здібності (**«розумна»**, **«освічена»**, **«різностороння»**, **«не живе за шаблонами й зразками; у її житті обов'язково є місце для творчості в будь-якому її прояві»**, **«вміння»** тощо); комунікативні та морально-етичні риси (**«добра»**, **«тактовна»**, **«толерантна»**, **«вихована»**, **«чуйна»**, **«щира»**, **«привітна»**, **«справедлива»**, **«з високими моральними якостями»** і т.ін.). Отже, на думку досліджуваних, щоб вважатися благополучною, людині треба перебувати в гармонії з собою та світом, реалізуватися в житті й мати необхідні для цього інтелектуальні, комунікативні та морально-етичні характеристики. Напевно, всі ці властивості уявляються респондентам такими, що дозволяють почуватися комфортно, затишно (на самоті і в соціумі), самодостатньо, тобто господарем власного життя.

Другу смислову групу (**«Щаслива людина»**; 23,5%) утворили асоціації **«щаслива (людина)»**, **«щастя»**, **«задоволена життям»**, **«радісна»** і т.ін.). Такі уявлення, мабуть, закономірні, адже, уособлюють існуючий стереотип: людина у якій все добре, яка користується певними благами, є щасливою.

До третьої групи (**«Здорова людина»**; 16,9%) ми віднесли відповіді за типом: **«здорова»**, **«здоров'я»**, **«фізично здорова»**, **«психічно здорова»**, **«адекватна»**, **«без шкідливих звичок»** і т.ін.). Здоров'я для людини важливим було завжди. Однак зараз, в умовах коронавірусної пандемії, воно є актуальним для осіб будь-якого віку. Мабуть, саме тому частині респондентів благополучна людина також уявляється здоровою.

Нарешті, четверта група (**«Матеріально забезпечена людина»**; 10,7%)

вміщувала такі асоціації: «гроші», «багата», «забезпечена», «матеріальна забезпеченість», «має будинок, де жити», «достаток», «зі стабільним прибутком», «має їжу та житло» тощо. Отже, як бачимо, частина респондентів благополуччя людини пов'язує з матеріальним добробутом. Це логічно, зважаючи на непросту економічну ситуацію в Україні.

Також на рівні тенденції ми виділили смислову категорію «**Має близькі стосунки**» (6,3%), куди були долучені асоціації на зразок: «сімейна людина», «сім'я», «любов», «кохана», «успішна в особистому житті», «батько», «мама», «з повної сім'ї» і т.ін. Дивним видається той факт, що таких асоціацій замало. Виходить, що наявність близьких стосунків робить людину благополучною лише в уявленні невеликої кількості досліджуваних. Навіть матеріальні цінності важать більше, ніж сімейні. На нашу думку, це частково продиктовано поширенням серед сучасної молоді західних індивідуалістичних стереотипів, згідно з якими життєві успіх та благополуччя пов'язані, передусім, із власним «Я».

Отже, отримані результати дають змогу окреслити наступний «портрет» благополучної людини в уявленнях сучасних студентів. Це щаслива, здорова, матеріально забезпечена, гармонійна, спрямована на розвиток, з розвиненими інтелектуальними, комунікативними та морально-етичними характеристиками особистість. Подальші перспективи ми вбачаємо у дослідженні крос-культурних аспектів соціальних уявлень молоді про благополуччя (і в інших регіонах України, і за її межами).

Список літератури:

1. Вернік О.Л., Павленко О.В. Особливості уявлень про благополуччя в студентської молоді: *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2020, Том. VII, Екологічна психологія, Вип. 49. С. 23 –34.

2. Гафурова Т.Р., Курлина К.В., Кочетова В.И. Особенности представлений о субъективном благополучии в зависимости от его уровня. *European research*. 2016. №3. С. 100-105. [Электронный ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-predstavleniyo-subektivnom-blagopoluchii-v-zavisimosti-ot-ego-urovnya/viewer> (дата обращения: 05.03.2020).

3. Машарская О.С. Кросскультурные различия социальных представлений студентов о благополучии: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Курск, 2012. 20 с.